



İLKÖĞRETİM DENETMENLERİNİN VE İLKÖĞRETİM OKULU YÖNETİCİLERİNİN DENETİM İNANÇLARI

Ebru OĞUZ

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE,
E-posta: oguz.ebru@gmail.com

Kürşad YILMAZ

Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kütahya/TÜRKİYE,
E-posta: kursadyilmaz@gmail.com

Murat TAŞDAN

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara/TÜRKİYE,
E-posta: murattasdan@gmail.com

Özet

Bu çalışmada, ilköğretim denetmenleri ve ilköğretim okul yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri ve bu görüşler arasında fark olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Tarama modelindeki araştırmanın verileri "Denetim İnançları Ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, 150 ilköğretim denetmeni ve 150 ilköğretim okulu yöneticisi olmak üzere 300 kişiden oluşmaktadır. Ulaşılan katılımcılar tesadüfi olarak seçilmiştir. Araştırmada yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ilköğretim denetmenlerinin ve ilköğretim okulu yöneticilerinin demokratik denetim inancına daha yakın oldukları belirlenmiştir. Ancak ilköğretim okulu yöneticilerinin demokratik denetim inançları ilköğretim denetmenlerine göre daha yüksektir. Araştırmaya katılan ilköğretim denetmenlerinin ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında da eğitim durumuna ve kıdeme göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmaya katılan ilköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında göreve göre anlamlı bir fark vardır.

Anahtar Sözcükler: Denetim, Denetim inançları, İlköğretim denetmenleri, İlköğretim okulu yöneticileri

PRIMARY SCHOOL SUPERVISORS' AND PRIMARY SCHOOL ADMINISTRATORS' SUPERVISION BELIEF

Abstract

In this study, it was tried to define what the primary school supervisors and primary school administrators' opinions concerning supervision; if there were any differences between the opinions. The data of this survey type study was

gathered with "Supervision Perception Scale". The target population of the study consisted of 300 people as 150 primary school supervisors and 150 primary school administrators. The participants were chosen randomly. Frequency, mean, standard deviation, t-test and variance analysis were used in the study. According to the findings of the study, it was seen that both the supervisors and administrators' perceptions were close to democratic supervision. However, the administrators' perception about the democratic supervision was found to be higher than the supervisors'. There were meaningful differences between the opinions of supervisors and administrators took part in the study depending on their educational background and seniority in their work. Besides, meaningful differences were found between the opinions of the supervisors and administrators depending on their position.

Keywords: Supervision, Supervision belief, Primary school supervisors, Primary school administrators

GİRİŞ

Örgütler, belirli bir takım amaçları gerçekleştirmek için kurulmaktadır. Bu anlamda örgütlerin amaçlarına göre işleyip işlemediklerinin mutlaka saptanması gerekmektedir. Bunu sağlayacak olan ise örgüt yönetimidir. Çünkü yönetimin görevi, örgütü etkili ve verimli bir şekilde çalıştırmaktır. Yönetim bu görevi yönetim süreçlerini işleterek yerine getirmektedir.

Fayol (1919) yönetim süreçlerini; planlama, örgütlenme, emretme, koordinasyon ve kontrol etme olmak üzere beş başlık altında toplamıştır. Bu süreçler daha sonraki çalışmalarda (Gulick ve Urwick, 1937) planlama, örgütlenme, kadrolama, yöneltme, koordinasyon, raporlama ve bütçeleme olmak üzere yedi başlık altında incelenmiştir (Hoy ve Miskel, 1991; Lunenburg ve Ornstein, 2000). Türkiye'de yaygın olarak kullanılan sınıflandırma ise yönetim süreçleri, karar, planlama, örgütlenme, iletişim, etkileme, koordinasyon ve değerlendirme (Aydın, 1998; Bursalıoğlu, 2000) şeklindeki sınıflandırmadır. Bu süreçlerden sonuncusu olan değerlendirme süreci, örgütün tüm etkinliklerinin amaçlar açısından ele alınması, denetlenmesi ve buna göre bazı sonuçlara varılması aşamalarını içermektedir. Bütün bunlar örgütte gerçekleştirilmiş olan etkinliklerin ne kadar başarılı olduğunun belirlenmesi amacıyla yapılmaktadır.

Bütün örgütlerde olduğu gibi eğitim örgütlerinde de değerlendirme süreci çok önemlidir. Çünkü eğitim örgütlerinde verilen eğitim hizmetinin amacına ulaşmış olup olmadığını belirlemek için eğitim-öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi ve daha iyi bir eğitim verilmesi açısından çok önemlidir. Eğitim örgütlerinde değerlendirme sürecinin önemini belirleyen noktalardan birisi de, çağdaş gelişmelerin eğitim sürecine aktarılması ya da uyarlanması gerekliliğidir. Bu anlamda eğitim-öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi ile ilgili en önemli görev, ilköğretim denetmenlerine, okul yöneticilerine ve öğretmenlere düşmektedir. Çünkü Türk eğitim sistemi gibi aşırı merkezîyetçi eğitim sistemlerinde eğitim-öğretimin geliştirilmesi işi merkezden yapılmakta ve eğitim paydaşlarının görüşlerine pek itibar edilmemektedir. Bunun engellenmesi için eğitim paydaşlarının eğitim-öğretim ile ilgili görüşlerini, saptadıkları eksiklikleri, geliştirici uygulamaları ya da önerileri merkez örgüte iletmeleri gerekmektedir.

Yukarıda belirtilenlerin yerine gelmesi için ise eğitim paydaşlarının denetim, eğitim, yönetim gibi konulara ilişkin inanç ya da algılarının aynı yönde olması gerekmektedir. Bu inanç birlikteliği tek tip bir görüşün oluşturulmasından daha çok, farklı görüşlerin bütünleştirilerek yararlı çalışmalar yapılması yönünde olmalıdır. Bu süreçte sinerjik bir sürecin işletilmesi ve demokratik ilkelerin uygulanması, farklı görüşlerin ortaya konulması

ve katılımlı bir yönetim sergilenmesi açılarından faydalı olacaktır. Bu anlamda bu çalışmada, denetim sürecinin önemli paydaşları olarak görülebilecek olan ilköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Denetim ve denetim inançları

Türk eğitim sisteminde denetim için teftiş, denetleme, kontrol, inceleme, soruşturma, irşat, tetkik, tahkikat, muayene ve murakabe kavramları kullanılmaktadır (Taymaz, 2002). Diğer kavramlar daha çok kontrol kavramını akla getirdiği için bu çalışmada denetim kavramının kullanılması tercih edilmiştir. Sosyal bilimlerdeki birçok kavramda olduğu gibi denetim kavramında da farklı birçok tanım bulunmaktadır. Mosher ve Purpel (1972) eğitim denetiminin tanımlanmasında karşılaşılan zorluğun, öğretimle ilgili çözümlenmemiş teorik problemlerden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Daha basit bir ifade ile öğretim sürecinin yeterince anlaşılmasının bu tanımların farklılaşmasına ve denetime farklı açılardan bakılmasına yol açmaktadır (Akt. Wiles and Bondi, 1996). Ancak yine de sık kullanılan bazı denetim tanımlarının verilmesi gereklidir. Çünkü bu tanımlar hem farklı bakış açıları hem de denetimin hangi yönlerden tanımlanabileceğine ilişkin görüş sağlaması açısından faydalıdır.

Bursalıoğlu (2000) denetimi, kamu yararına davranışı kontrol etme süreci olarak görürken, Başaran (1994) denetimi, planlanan örgütsel hedeflerden sapmaları önlemek, örgütün işleyişini izlemek ve düzeltmek amacıyla yerine getirilen bir etkinlik olarak tanımlamıştır. Bursalıoğlu (2000) ve Başaran'ın (1994) denetimi genel bakış açısı ile tanımladıkları ve daha çok yönetsel bir süreç olarak niteledikleri görülmektedir. Eğitim örgütleri ile ilgili bir tanımda Sağlamer (1985) denetimi, geniş anlamı ile eğitim öğretimin geliştirilmesi olarak tanımlamıştır. Tekışık ise (1985) denetimi; eğitim ve öğretim hizmetinin, kanun, tüzük, yönetmelik ve programlara uygun biçimde yürütülmesini sağlamak ve verimini artırmak amacı ile yapılan denetleme, değerlendirme, rehberlik ve soruşturma süreci olarak tanımlamıştır (Akt. Başaran ve Bozkurt, 2003). Glickman (1990) ayrıntılı bir denetim tanımı yapmış ve denetimi öğretmenlere yapılan doğrudan yardım edilmesini, programın, eğitimcilerin, grupların geliştirilmesi ve yönetime araştırması yollarıyla öğretimi geliştiren okul işlevi olarak tanımlamıştır.

Yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi denetim, yapılan çalışmalarını denetlemek ve değerlendirmek, daha verimli hale gelmelerini sağlamak için ilgililere önerilerde bulunmak, kurumlardaki çalışanların çalışmalarında ve yetişmelerinde rehberlik yolu ile yardımda bulunmak gibi geniş bir hizmet alanıdır (Su, 1974). Aslında yapılan tanımlar denetimin nasıl görüldüğü ya da konumlandırıldığı ile ilgilidir. Aydın da (2005) buna vurgu yapmış ve denetimin, yönetsel bir süreç, program geliştirme etkinliği, öğretim süreci, insan ilişkileri süreci, liderlik işlevi olarak tanımlanabileceğini belirtmiştir. Denetimin nasıl tanımlandığı ya da konumlandırıldığı, denetime ilişkin inançlar ile de ilgilidir. Çünkü denetim inançları, bireylerin denetim süreci ile ilgili görüşlerini yansıtan inançlardır. Denetim inançları bireylerin denetim süreci, denetimin amacı, uygulanması, sonuçlarının yorumlanması ya da paylaşılması, denetimde kullanılan araçlar ve teknikler, denetlenecek noktaların belirlenmesi, denetim sürecindeki esneklik oranı, denetlenen-denetleyen ilişkisi ve bu ilişkinin düzeyi gibi daha birçok konu ile ilgilidir. Denetim inançları ile ilgili bir takım sınıflandırmalar (Glickman ve Tamashiro, 1980; Glickman, Gordon ve Ross-Gordon, 2005; Sullivan ve Glanz, 2005) olsa da bu konu ile ilgili literatür çok sınırlıdır.

Glickman (1981) denetim inançlarını, “emredici”, “işbirlikçi” ve “emredici olmayan” olmak üzere üç tipe ayırırken, Sullivan ve Glanz (2005) “bürokratik”, “kontrolcü”,

“demokratik” ve “işbirlikçi” olmak üzere dörtlü bir sınıflandırma yapmış ancak bunu “bürokratik” ve “demokratik” olmak üzere iki başlık altında incelemiştir. Sullivan ve Glanz’ın (2005) yapmış olduğu “bürokratik denetim inancı” ve “demokratik denetim inancı” sınıflandırması aşağıda kısaca açıklanmıştır.

Bürokratik denetim inancı

Bürokratik denetim inancı daha çok okullarda bürokratik model ile ilgilidir. Okullarda bürokratik model, okullarda birlikte çalışmanın nasıl daha etkili bir hale getirileceği ile ilgili varsayımların hatalı olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Sullivan ve Glanz’e göre (2005) bürokratik denetim inancının düşünme öncelikleri şunlardır: 1) denetim kontroldür, 2) örgütlerin etkililiği için hiyerarşi gereklidir, 3) denetmen uzmandır, öğretmenler değildir, 4) öğretmenler ve denetmenler eşit konumda değildir, 5) öğretmenler kendi kendilerine öğretimi geliştiremezler.

Buna göre bürokratik denetim inancının, hiyerarşi, ast-üst ilişkisi, kontrol, uzmanlaşma gibi noktalara vurgu yaptığı söylenebilir. Bürokratik denetim inancına göre, denetim öncelikle öğretmenlerin gelişimine yardımcı olmak için yapılmaktadır. Bu inanç öğretmenleri yetersiz, yardıma ihtiyacı olan ve kendi gelişimlerini sağlayamayan kişiler olduğuna vurgu yapmaktadır. Sullivan ve Glanz’e göre (2005) bürokratik denetim inancında, denetmenler, öğretmenlerin değişimine yardım ederler, çünkü öğretmenler yetersizdir ve değişime ihtiyaçları vardır. Bu inanç öğretmenlerin öğretim becerilerinde bir takım yanlışların olduğunu düşüncesine dayanmaktadır.

Yukarıda da görüldüğü gibi bürokratik denetim inancı öğretmenlerin yetersiz olarak algılanması düşüncesine vurgu yapmaktadır. Bu anlamda yetersiz öğretmenlerin yardıma ihtiyaç duyacağına ve denetmenlerin öğretmenlerin yetersizliğine karar verebileceğine vurgu yapmaktadır. Sullivan ve Glanz (2005) bu durumun sonucu olarak denetmenlerin öğretmenlere yardım etmesi gerektiğini belirtmektedir. Çünkü öğretmenler işbirliği yoluyla ya da kendi kendilerine gelişim gösteremezler. Denetmenler, öğretimi geliştiren ajanlardır. Bu denetim inancı denetmenlerin öğretmeni değil, öğretimi geliştirici olduğunu ima etmektedir. Bürokratik denetim inancı, öğretmenlerin öğretim hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ve tersine denetmenlerin öğretim konusunda öğretmenlerden daha uzman oldukları düşüncesine dayanmaktadır.

Demokratik denetim inancı

Sullivan ve Glanz’e göre (2000) demokratik denetimin temelinde ilk olarak, işbirliği, katılımlı karar alma ve yansıtıcı uygulama (reflective practice) vardır. Bu uygulamaların amacı, kendi kendini idare etmeyi ve özerk profesyonelliği (autonomous professionals) geliştirmektir. İkinci olarak, bu inanç ve değerlere sahip bir vizyoner lider gerekmektedir. Vizyoner liderin bunları eğitim-öğretimi geliştirici denetim programları olarak örgütünde kurması gerekmektedir. Demokratik denetim düşüncesi, öncelikle şunları önermektedir (Sullivan ve Glanz, 2005): 1) öğretim karmaşıktır ve tanımlaması ya da anlaması kolay değildir, 2) bireysellik örgütlerden daha önemlidir, 3) çoğu öğretmen kendini yönetebilen, sorumlu ve yeterli kişilerdir, 4) denetim tamamen işbirliğine dayalı bir süreçtir, 5) sınıf içi gelişimi sağlayan nitel yaklaşımlar, nicel yaklaşımlar kadar geçerlidir, 6) geleneksel denetime alternatif yaklaşımlar uygulanabilir, 7) denetmenlerin işlevi, sorduğu sorularla öğretmenlerin sınıftaki uygulamalarını ortaya çıkarmaktır.

Demokratik denetim, öğretimin geliştirilmesine yardımcı olurken, bürokratik denetim, hesapverilebilirlik ve öğretmenlerin etkililiğini yargılamayı içermektedir. Bu durum iki

görüş arasında bir çatışmaya yol açmaktadır. Bu çatışma denetimin değerlendirme ve yardım etme işlevleri arasında uzun zamandır devam eden bir çatışmadır (Sullivan ve Glanz, 2005). Bu çatışma ile ilgili tartışmalar günümüzde de devam etmekte ve denetimin işlevi hala tartışılmaktadır. Bu durum denetim tanımlarına, denetim konumlandırılmasına, denetim inançlarına da yansımaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, ilköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançlarını ve bu görüşler arasında fark olup olmadığını belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. İlköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları nasıldır?
2. İlköğretim denetmenlerinin denetim inançları arasında eğitim durumu ve kıdeme göre fark var mıdır?
3. İlköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları arasında eğitim durumu ve kıdeme göre fark var mıdır?
4. İlköğretim denetmenleri ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları arasında fark var mıdır?

YÖNTEM

Tarama modelindeki bu çalışmada, ilköğretim denetmenleri ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları belirlenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Tarama modeli araştırmalar, geçmişte ve halen var olan bir durumun var olduğu şekilde betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karasar, 1995). Tarama modeli araştırmalar ile öğretmenler, denetmenler ve yöneticiler hakkında bilgi toplamak, bunları değişkenlerle olan ilişkileri yönünden incelemek kolay olmaktadır (Kaptan, 1998, 62). Bundan dolayı bu araştırma tarama modelinde yapılmıştır.

Çalışma grubu

Araştırmanın çalışma grubu 150 ilköğretim denetmeni ve 150 ilköğretim okulu yöneticisi olmak üzere 300 kişiden oluşmaktadır. Ulaşılan bu kişiler tesadüfi olarak seçilmiştir. Karşılaştırma yapılacağından ilköğretim denetmeni ve okul yöneticilerinin aynı yerlerde görev yapması gerektiği düşünülmüş ve buna göre uygulama yapılmıştır. Katılımcılar Adana, Adıyaman, Ankara, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kırklareli, Şanlıurfa, Trabzon, Tunceli ve Yozgat illerinde görev yapmaktadır. İlköğretim denetmenlerinin % 46.7'si lisansüstü eğitim görmüş, % 48'i ise eğitim fakültesi mezunu, % 4.7'si ise diğer eğitim kurumlarından mezundur, ilköğretim okulu yöneticilerinin ise % 24'ü lisansüstü eğitim görmüş, % 40.7'si eğitim fakültesi mezunu, % 35.3'ü ise diğer eğitim kurumları mezundur. İlköğretim denetmenlerinin % 9.3'ünün kıdemi 1-10 yıl, % 58.7'sinin kıdemi 11-20 yıl, % 32'sinin kıdemi ise 21 yıl ve üstünde iken ilköğretim okulu yöneticilerinin % 25.3'ünün kıdemi 1-10 yıl, % 47.3'ünün kıdemi 11-20 yıl, % 27.3'ünün kıdemi ise 21 yıl ve üstündedir.

Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan "Denetim İnançları Ölçeği" araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, demokratik denetim inancı (13 madde) ve bürokratik denetim inancı (13 madde) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte likert tipi 26 madde bulunmaktadır. Bürokratik denetim inancı ile ilgili maddeler ters puanlanmakta ve ölçekten alınan puanın yükselmesi daha yüksek demokratik denetim inancına işaret

etmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 130, en düşük puan ise 26'dır. Ölçeğin cevap ölçeği, 1 – Kesinlikle Katılmıyorum, 2 – Katılmıyorum, 3 – Orta Derecede Katılıyorum, 4 – Katılıyorum ve 5 – Kesinlikle Katılıyorum şeklindedir. Ölçeğin alfa güvenilirlik katsayısı, demokratik denetim inancı alt ölçeği için $\alpha = .73$, bürokratik denetim inancı alt ölçeği için $\alpha = .70$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından toplanmıştır. Araştırmada yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen aritmetik ortalamaların değerlendirilmesinde şu aralıklar kullanılmıştır: 1.00 – 1.79 Kesinlikle Katılmıyorum, 1.80 – 2.59 Katılmıyorum, 2.60 – 3.39 Orta Derecede Katılıyorum, 3.40 – 4.19 Katılıyorum, 4.20 – 5.00 Kesinlikle Katılıyorum

BULGULAR ve YORUMLAR

Bu kısımda ilk önce ilköğretim denetmenlerinin ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili bulgulara yer verilmiş, katılımcıların görüşlerinin eğitim durumuna ve kıdeme göre değişip değişmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra ise bu iki grubun denetim inançları arasında fark olup olmadığının belirlenmesi amacı ile yapılan analizlere yer verilmiştir.

Tablo 1'de araştırmaya katılan ilköğretim denetmenleri ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili bulgular bulunmaktadır.

Tablo 1. İlköğretim Denetmenleri ve İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Denetim İnançları İle İlgili Bulgular

Boyut	N	X	ss	Ortalama (5 Puan üzerinden)	Cevap Ölçeğindeki Karşılığı
İlköğretim Denetmeni	150	83.42	7.06	3.20	Orta Derecede Katılıyorum
İlköğretim Okulu Yöneticisi	150	88.20	7.27	3.39	Orta Derecede Katılıyorum
TOPLAM	300	85.81	7.54	3,30	Orta Derecede Katılıyorum

Tablo 1'de de görüldüğü gibi araştırmaya katılan ilköğretim denetmenleri ve ilköğretim okulu yöneticileri denetim inançları ile ilgili ifadelerle "orta derecede katılıyorum" cevabını vermişlerdir. Ancak okul yöneticilerinin verdikleri cevapların ortalaması "katılıyorum" cevabına daha yakındır. Buna göre denetim inançları ile ilgili olarak okul yöneticilerinin ilköğretim denetmenlerinden daha demokratik bir denetim inancına sahip oldukları söylenebilir. Çünkü ölçekten alınan puanın yükselmesi daha demokratik denetim inancına işaret etmektedir.

Ortalama puanlar 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde, ilköğretim denetmenlerinin puanı % 64, ilköğretim okulu yöneticilerinin puanı ise % 68'dir. Bu bulgulara göre her iki grubun da tam olarak demokratik denetim inancına sahip olduğunu söylemek zordur. Ancak her iki grubunda demokratik denetim inancına daha yakın oldukları söylenebilir. Yukarıda yer alan standart sapma değerleri değerlendirildiğinde ilköğretim denetmenlerinin okul yöneticilerine göre, görüşlerine daha sıkı bir şekilde sahip oldukları söylenebilir. Çünkü ilköğretim denetmenlerinin görüşleri ile ilgili standart

sapma değeri daha düşüktür. Buna göre ilköğretim denetmenlerinin görüşlerinin okul yöneticilerine göre daha homojen bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

Katılımcıların demokratik denetim inançlarının çok yüksek çıkmamasında eğitim sisteminin özellikleri mutlaka etkili olmaktadır. Türk eğitim sistemi gibi aşırı merkeziyetçi, bürokratik özellikleri ön plana çıkaran, denetimin daha çok kontrol amacı ile yapıldığı, denetmenlerin hem denetim hem soruşturma yaptığı bir sistemde, eğitim paydaşlarının denetim inancının bu değişkenlerden etkilenmesi normaldir. Ancak ilköğretim denetmenlerinin demokratik denetim inançlarının daha yüksek olması beklenirdi. Çünkü eğitim denetmenlerinden demokratik bir lider olması beklenmektedir. Eğitim denetmeni bunun için kararlara katılmayı sağlamalı, ve katılmayı sağlayıcı çift yönlü bir iletişim sistemi kurmalı ve kullanılmalıdır (Başar, 2000).

Tablo 2’de araştırmaya katılan ilköğretim denetmenlerinin denetim inançları ile ilgili görüşlerinin eğitim durumuna göre t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. İlköğretim Denetmenlerinin Denetim İnançlarının Eğitim Durumuna Göre T testi Sonuçları

Eğitim Durumu	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Lisansüstü Eğitim	70	84.75	6.34	148	2.18	.03
Eğitim Fakültesi	80	82.26	7.48			

Araştırmaya katılan ilköğretim denetmenlerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark vardır [$t_{(148)} = 2.18, p < .05$]. Bu fark lisansüstü eğitim görmüş olan ilköğretim denetmenleri lehinedir. Ortalamalar dikkate alındığında “lisansüstü eğitim” görmüş olan ilköğretim denetmenlerinin “Eğitim Fakültesi” mezunu olan ilköğretim denetmenlerine göre daha demokratik denetim inancına sahip oldukları görülmektedir. Ortalamalar 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde lisansüstü eğitim gören denetmenlerin puanı % 65, lisans ve diğer” eğitim kurumlarından mezun olan ilköğretim denetmenlerinin puanı ise % 63’e denk gelmektedir.

“Lisansüstü eğitim” görmüş ve “Eğitim Fakültesi” mezunu olan ilköğretim denetmenlerinin cevaplarını standart sapma değerlerine göre karşılaştırmak da mümkündür. Ancak grup büyüklükleri farklı olduğundan standart sapmalarının bağıl değişim katsayısına çevrilmesine gerek vardır. Bağıl değişim katsayısı formülü şöyledir:

$$V = \frac{S}{\bar{X}} \times 100$$

Bağıl değişim katsayısı kullanılarak standart sapma değerleri değerlendirildiğinde de “lisansüstü eğitim” gören ($V = 7.48$) ilköğretim denetmenlerinin görüşlerinin, “Eğitim Fakültesi” ($V = 9.09$) mezunu olan ilköğretim denetmenlerine göre daha sıkı bir şekilde sahiplenildiği görülmektedir. Çünkü “lisansüstü eğitim” gören ilköğretim denetmenlerinin görüşleri ile ilgili bağıl değişim katsayısı daha düşüktür ve daha homojen bir dağılım göstermektedir.

Buna göre ilköğretim denetmenlerinde eğitim durumu yükseldikçe demokratik denetim inancının da arttığı söylenebilir. Lisansüstü eğitim düzeyinde alınan derslerde denetimin demokratik bir süreç olması gerektiğine ve asıl amacının eğitim öğretim etkinliklerinin geliştirilmesi olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca eğitim fakülteleri lisans programlarında alınan eğitimde eğitim yönetimi, okul yönetimi, denetim, çağdaş denetim gibi dersler yer almadığı için lisans mezunu ilköğretim denetmenlerinin denetim inancının daha az demokratik olması normal karşılanabilir. Bu konu ile ilgili eksikliklerden birisi de Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu hizmetiçi eğitim programlarıdır. Hizmetiçi eğitim programlarının etkililiği ya da verimliliği ile ilgili bazı eksiklikler olduğu ileri sürülebilir. Bu programlardan katılımcıların üst düzeyde yararlanmadıkları ileri sürülebilir.

Balcı ve Yılmaz (2005) okul yöneticilerinin profilini belirlemek amacı ile yapmış oldukları araştırmada, okul yöneticilerinin % 43.2'sinin bugüne dek aldıkları eğitim yönetimi kurs, seminer ya da hizmet içi eğitimlerin “çok” katkısı olduğunu, % 27'sinin “orta” derecede katkısı olduğunu, % 10.8'i ise “pek çok” katkısı olduğunu düşündüklerini belirlemiştir. Bu araştırma ilköğretim denetmenleri üzerinde yapılmamıştır. Ancak hizmetiçi eğitim programlarının etkililiğini yansıtmaması açısından yararlıdır. Bu durum, hizmetiçi eğitim programlarından da gerekli bilgileri edinemeyen lisans mezunu ilköğretim denetmenlerinin daha az demokratik denetim inancına sahip olmalarının da etkili olabilir.

Tablo 3'te ilköğretim denetmenlerinin denetim inançlarının kıdeme göre değişip değişmediğini belirlemek amacı ile yapılan varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. İlköğretim Denetmenlerinin Denetim İnançlarının Kıdeme Göre Varyans Analizi Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Gruplararası	805.04	2	402.52	8.91	.00	2-3
Gruplarıçi	6635.64	147	45.14			
Toplam	7440.69	149				

1) 1-10 yıl, 2) 11-20 yıl, 3) 21 yıl ve üstü

Tablo 3'te de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ilköğretim denetmenlerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında kıdeme göre anlamlı fark vardır [$F_{(2-147)} = 8.91, p < .05$]. Tukey HSD testi sonuçlarına göre bu fark, kıdemi “11-20 yıl” olan yöneticiler ile kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan ilköğretim denetmenleri arasındadır. Kıdemi “11-20 yıl” olan ilköğretim denetmenleri en yüksek ortalamaya sahipken ($\bar{X} = 85.21, ss = 6.53$) kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan ilköğretim denetmenleri en düşük ortalamaya ($\bar{X} = 80.12, ss = 7.13$) sahiptir. Buna göre kıdemi “11-20 yıl” arasında olan ilköğretim denetmenlerinin diğer gruplara göre daha demokratik denetim inancına sahip oldukları söylenebilir. Mesleğin başındaki ve sonundaki ilköğretim denetmenlerinin ise daha bürokratik denetim inancına sahip oldukları söylenebilir. Burada en yüksek ikinci ortalamaya sahip grup ise kıdemi “1-10 yıl” ($\bar{X} = 83.50, ss = 6.38$) olan ilköğretim denetmenleridir.

Yukarıda da görüldüğü gibi ilköğretim denetmenliğine yeni başlayan denetmenlerin demokratik denetim inancının ileri yıllarda arttığı görülmektedir. Çünkü kıdemi “11-20 yıl” olan denetmenlerde demokratik denetim inancının yükseldiği görülmektedir. Ancak

kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan denetmenlerde demokratik denetim inancının düştüğü görülmektedir. Bunun sebebi, bürokratik bir sistem olarak nitelendirilebilecek olan denetim sisteminde uzun yıllar çalışmak ve buna uyum sağlamak olabilir.

Tablo 4’te ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançlarının eğitim durumuna göre değişip değişmediğini belirlemek amacı ile yapılan varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 4. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Denetim İnançlarının Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Gruplararası	701.38	2	350.69	7.17	.00	1-2, 1-3
Gruplariçi	7185.21	147	48.87			
Toplam	7886.59	149				

1) Lisansüstü, 2) Eğitim Fakültesi, 3) Diğer

Tablo 4’te de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark vardır [$F_{(2-147)} = 7.17, p < .05$]. Tukey HSD testi sonuçlarına göre bu fark, “lisansüstü eğitim” gören katılımcılar ile “diğer” gruplar arasındadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında “lisansüstü eğitim” görenlerin ortalamasının ($\bar{X} = 91.69, ss = 7.56$) diğer gruplara göre (“eğitim fakültesi mezunu” $\bar{X} = 88.08, ss = 6.51$, “diğer” $\bar{X} = 85.98, ss = 7.11$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Aritmetik ortalamalar 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde “lisansüstü eğitim” görenlerin puanı % 71, eğitim fakültesi mezunlarının % 68, diğer eğitim kurumlarından mezun olanların ortalaması ise % 66’dır. Buna göre lisansüstü eğitim gören ilköğretim denetmenlerinin diğer gruplara göre daha demokratik denetim inancına sahip oldukları söylenebilir. İlköğretim denetmenlerinde olduğu gibi ilköğretim okulu yöneticilerinde de eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik denetim inancının arttığı görülmektedir. İlköğretim denetmenlerinde eğitim yükseldikçe demokratik denetim inancının artmasına ya da eğitim düzeyi düştükçe demokratik denetim inancının düşmesine yol açan değişkenler ilköğretim okulu yöneticileri için de geçerli olabilir.

Tablo 5’te ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançlarının kıdeme göre değişip değişmediğini belirlemek amacı ile yapılan varyans analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Denetim İnançlarının Kıdeme Göre Varyans Analizi Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>sd</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>Anlamlı Fark</i>
Gruplararası	389.60	2	194.80	3.82	.02	2-3
Gruplariçi	7496.98	147	51.00			
Toplam	7886.59	149				

1) 1-10 yıl, 2) 11-20 yıl, 3) 21 yıl ve üstü

Tablo 5’te de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında kıdeme göre fark vardır [$F_{(2-147)} = 3.82, p <$

.05]. Tukey HSD testi sonuçlarına göre bu fark, kıdemi “11-20 yıl” olan yöneticiler ile kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan yöneticiler arasındadır. Kıdemi “11-20 yıl” olan yöneticiler en yüksek ortalamaya sahipken ($\bar{X} = 89.85$, $ss = 7.34$) kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan okul yöneticileri en düşük ortalamaya ($\bar{X} = 86.21$, $ss = 6.14$) sahiptir. Buna göre kıdemi “11-20 yıl” arasında olan okul yöneticilerinin diğer gruplara göre daha demokratik denetim inancına sahip oldukları söylenebilir. Mesleğin başındaki ve sonundaki okul yöneticilerinin ise daha bürokratik denetim inancına sahip oldukları söylenebilir. Burada en yüksek ikinci ortalamaya sahip grup ise kıdemi “1-10 yıl” ($\bar{X} = 87.26$, $ss = 7.57$) olan yöneticilerdir.

İlköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili ortalamalar kıdemlerine göre 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde, kıdemi “1-10 yıl” olanların puanı % 67, “11-20 yıl” olanların puanı % 69, kıdemi “21 yıl ve üstünde” olanların ise % 66’dır. İlköğretim müfettişlerinde olduğu gibi ilköğretim okulu yöneticilerinde de göreve yeni başlayan okul yöneticilerinin demokratik denetim inancının ileri yıllarda arttığı görülmektedir. Çünkü kıdemi “11-20 yıl” olan okul yöneticilerinde demokratik denetim inancının yükseldiği görülmektedir. Ancak kıdemi “21 yıl ve üstünde” olan okul yöneticilerinde demokratik denetim inancının düştüğü görülmektedir. Bunun sebepleri de ilköğretim denetmenlerinin sebepleri ile aynı olabilir.

Tablo 6’da katılımcıların denetim inançlarının göreve (ilköğretim denetmeni-ilköğretim okulu yöneticisi) göre değişip değişmediğini belirlemek amacı ile yapılan t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6. Katılımcıların Denetim İnançlarının Göreve Göre t Testi Sonuçları

Görev	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
İlköğretim Denetmeni	150	83.42	7.06	298	5.77	.00
İlköğretim Okulu Yöneticisi	150	88.20	7.27			

Araştırmaya katılan ilköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında göreve göre anlamlı bir fark vardır [$t_{(298)} = 5.77$, $p < .05$]. Bu fark ilköğretim okulu yöneticileri lehinedir. İlköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ilköğretim denetmenlerinde göre, daha demokratiktir. Katılımcıların verdikleri cevapların ortalamaları 100 puan üzerinden değerlendirildiğinde ilköğretim okulu yöneticilerinin puanı % 68, ilköğretim denetmenlerinin puanı ise % 64’e karşılık gelmektedir.

İki grubun görüşleri arasındaki bu fark, ilköğretim denetmenlerinin değerlendiren, ilköğretim okulu yöneticilerinin değerlendirilen kişiler olmasından kaynaklanıyor olabilir. Değerlendirenler daha bürokratik uygulamaları tercih edebilirler. Çünkü bürokratik denetim inancında denetim kontrol amaçlı yapılmakta ve denetmenlerin egemenliğine vurgu yapılmaktadır. Değerlendirilenler ise daha demokratik denetim inancına vurgu yapmaktadır. Çünkü demokratik denetim inancı, değerlendirilen kişilere de söz hakkı verilmesi gerektiğini savunmakta ve katılımlı bir denetim sürecini ön görmektedir. İlköğretim okulu yöneticilerinin daha demokratik bir denetim inancına sahip olmaları, daha demokratik bir denetim istemelerinden ya da arzu etmelerinden de kaynaklanıyor olabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu başlık altında araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Sonuç olarak, ilköğretim denetmenlerinin ve ilköğretim okulu yöneticilerinin demokratik denetim inancına daha yakın oldukları belirlenmiştir. Ancak ilköğretim okulu yöneticilerinin demokratik denetim inançları ilköğretim denetmenlerine göre daha yüksektir. Ortalamalar değerlendirildiğinde, ilköğretim denetmenleri ve okul yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili ifadelerle “orta derecede katılıyorum” cevabını verdikleri belirlenmiştir. Ancak okul yöneticilerinin verdikleri cevapların ortalaması “katılıyorum” cevabına daha yakındır. Ancak iki grubun ortalamaları ve buna bağlı olarak da demokratik denetim inançları istenilen düzeyde değildir.

İlköğretim denetmenlerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında eğitim durumuna göre anlamlı bir fark bulunmuştur. “Lisansüstü eğitim” görmüş olan ilköğretim denetmenlerinin “Eğitim Fakültesi” mezunu olan ilköğretim denetmenlerine göre daha demokratik denetim inancına sahip oldukları belirlenmiştir. İlköğretim denetmenlerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında kıdeme göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Kıdemi “11-20 yıl” olan ilköğretim denetmenlerinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir.

İlköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında da eğitim durumunun anlamlı bir fark bulunmuştur. “Lisansüstü eğitim” görmüş olan okul yöneticilerinin ortalamasının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İlköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında da kıdeme göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Kıdemi 11-20 yıl olan yöneticilerin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir.

İlköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançları ile ilgili görüşleri arasında göreve göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkın ilköğretim okulu yöneticileri lehine olduğu belirlenmiş ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançlarının ilköğretim denetmenlerine göre daha demokratik olduğu bulunmuştur.

Öneriler

Görüldüğü gibi ilköğretim denetmenleri ile ilköğretim okulu yöneticilerinin demokratik denetim inançları birbirinden farklıdır. Denetim, eğitim öğretim etkinliklerini geliştirici bir süreç olarak düşünüldüğünde, ilköğretim denetmenlerinin daha demokratik denetim inançlarına sahip olmaları gerekmektedir. Eğitim sisteminin önemli paydaşları olan ilköğretim denetmenleri ve ilköğretim okulu yöneticilerinin daha demokratik denetim inancına sahip olabilmeleri için aşağıdaki önerileri getirmek mümkündür:

1. İlköğretim denetmeni ve ilköğretim okulu yöneticileri çağdaş denetim yaklaşımları konusunda bilgilendirilmelidir.
2. Bu bilgilendirme hizmetiçi eğitim programları ile olabileceği gibi, bu kişiler lisansüstü eğitim yapmaları konusunda da özendirilmelidir.
3. Milli Eğitim Bakanlığı ve taşra yöneticilikleri bu konu ile ilgili gerekli kolaylığı göstermelidir.

4. İlköğretim denetmenlerinin eğitim düzeyleri lisansüstü seviyesine çekilmelidir.
5. İlköğretim denetmenleri ile ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim dışında da etkileşim için olmaları sağlanmalıdır.

Bu çalışma ilköğretim denetmenlerinin ve ilköğretim okulu yöneticilerinin denetim inançlarını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Çalışmada ayrıca bu görüşlerin kıdem, eğitim durumu ve görev değişkenlerine göre değişip değişmediği de belirlenmeye çalışılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda katılımcıların görüşleri ile şu değişkenlerin ilişkisi araştırılabilir: Tükenmişlik, liderlik davranışları, örgüt kültürü, örgüt iklimi, örgütsel ve bireysel değerler, birey örgüt değer uyumu, bürokratik kültür, iş doyumu, mesleğe yeni başlayan denetmenlerin denetim inançları. Bundan sonraki çalışmalarda nitel araştırma yöntemleri kullanılarak, konunun araştırılması konuya farklı açılardan bakılmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, İ. (2005) *Öğretimde Denetim*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- AYDIN, M. (1998) *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Hatiboğlu.
- BALCI, A. ve YILMAZ, K. (2005) *Okul Yöneticisi Profili Araştırması*, Yayınlanmamış Araştırma. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi
- BAŞAR, H. (2000) *Eğitim Denetçisi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BAŞARAN, A. ve BOZKURT, E. (2003) *Türk Milli Eğitim Teftiş Sisteminde Yapılanma Sorunu*, Ankara: TEMSEN Yayınları.
- BAŞARAN, İ. E. (1994) *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- BURSALIOĞLU, Z. (2000) *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- GLICKMAN, C.D. (1981) The supervisory belief inventory. *Developmental Supervision: Alternative Practices for Helping Teachers to Improve Instruction*, (Edt: C. D. Glickman). Alexandria, Va.: Association for Supervision and Curriculum Development.
- GLICKMAN, C.D. (1990) *Supervision. The Art of Management*, London: Allyn-Bacon.
- GLICKMAN, C.D. ve Tamashiro, R. T. (1980) Determining One's Belief Regarding Teacher Supervision. *NASSP Bulletin*, 64 (440), 74-81.
- GLICKMAN, C.D., Gordon, S. P. ve Ross-Gordon, J. M. (2005) *The Basic Guide to Supervision and Instructional Leadership*, Boston: Allyn-Bacon.
- HOY, W. K. ve MISKEL, C. G. (1991) *Educational Administration. Theory, Research, and Practice*, New York: McGRAW-HILL.
- KAPTAN, S. (1998) *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara: Tekişik Web Ofset.
- KARASAR, N. (1995) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: 3A Eğitim Araştırma Danışmanlık Ltd.
- LUNENBURG, F.C. ve ORNSTEIN, A. C. (2000) *Educational Administration*, Belmont, CA: wadsworth/Thomson Learning.
- SAĞLAMER, E. (1985) *Eğitimde Teftiş ve Teknikleri*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.

SU, K. (1974) *Türk Eğitim Sisteminde Teftişin Yeri ve Önemi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

SULLIVAN, S. ve GLANZ, J. (2000) Alternatives Approaches to Supervision: Case From the Field. *Journal of Curriculum and Supervision*, 15 (3), 212-235.

SULLIVAN, S. ve GLANZ, J. (2005) *Supervision. That Improves Teaching*, California: Corwin Press.

TAYMAZ, A. H. (2002) *Eğitim Sisteminde Teftiş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

WILES, J. ve BONDI, J. (1996) *Supervision: A Guide to Observation*, Englewood Cliffs, NJ: Merrill, Prentice Hall.